

Sygn. akt IV KK 198/22

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 13 lipca 2022 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Wiesław Kozielowicz (przewodniczący)

SSN Andrzej Stępka

SSN Jacek Błaszczyk (sprawozdawca)

Protokolant Olga Tyburc - Żelazek

w sprawie **P. M.**

skazanego z art. 209 § 1a k.k.

po rozpoznaniu w Izbie Karnej na posiedzeniu w trybie art. 535 § 5 k.p.k.

w dniu 13 lipca 2022 r.

kasacji, wniesionej przez Prokuratora Generalnego, na niekorzyść skazanego
od wyroku nakazowego Sądu Rejonowego w R.

z dnia 1 czerwca 2021 r., sygn. akt III K [...],

**uchyla zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę Sądowi
Rejonowemu w R. do ponownego rozpoznania.**

UZASADNIENIE

P. M. został oskarżony o to, że:

1. w okresie od 6 maja 2015 r. do 21 grudnia 2018 r. w C. uchylał się od wykonywania obowiązku alimentacyjnego określonego wyrokiem Sądu Rejonowego w R. Wydział IV Rodzinny i Nieletnich o sygn. akt IV RC [...] z dnia 26 maja 2014 r., mocą którego zobowiązany jest do płacenia alimentów

na rzecz córki I. H. w kwocie po 500 złotych miesięcznie, przy czym łączna wysokość powstałych wskutek tego zaległości przekracza równowartość trzech świadczeń okresowych, przez co naraził osobę uprawnioną na niemożność zaspokojenia podstawowych potrzeb życiowych, tj. o czyn z art. 209 § 1a k.k.;

2. w okresie od 21 kwietnia 2019 r. do 21 października 2020 r. w C. uchylał się od wykonania obowiązku alimentacyjnego określonego wyrokiem Sądu Rejonowego w R. Wydział IV Rodzinny i Nieletnich o sygn. akt IV RC [...] z dnia 26 maja 2014 r., mocą którego zobowiązany jest do płacenia alimentów na rzecz córki I. H. w kwocie po 500 złotych miesięcznie, przy czym łączna wysokość powstałych wskutek tego zaległości przekracza równowartość trzech świadczeń okresowych, przez co naraził osobę uprawnioną na niemożność zaspokojenia podstawowych potrzeb życiowych, tj. o czyn z art. 209 § 1a k.k.

Sąd Rejonowy w R. wyrokiem nakazowym z dnia 1 czerwca 2021 r., sygn. akt III K [...], uznał P. M. za winnego popełnienia zarzucanych mu czynów, wyczerpujących ustawowe znamiona występku z art. 209 § 1a k.k., przyjmując że popełnione zostały w warunkach art. 91 § 1 k.k., za co na mocy art. 209 § 1a k.k. w zw. z art. 91 § 1 k.k. przy zastosowaniu art. 34 § 1 i 1a pkt 1 k.k. oraz art. 35 § 1 k.k. wymierzył mu karę 2 lat ograniczenia wolności z obowiązkiem wykonywania nieodpłatnej, kontrolowanej pracy na cele społeczne w wymiarze 32 godzin w stosunku miesięcznym.

Nadto, działając na podstawie art. 34 § 3 k.k. w zw. z art. 72 § 1 pkt 3 k.k. Sąd zobowiązał oskarżonego do wykonywania ciężącego na nim obowiązku łożenia na utrzymanie małoletniej córki I. H..

Wskazany wyrok nakazowy, wobec braku złożenia sprzeciwu przez żadną z uprawnionych stron, uprawomocnił się w dniu 19 czerwca 2021 r. (k. 93 akt o sygn. III K [...]).

Kasację od tego orzeczenia złożył Prokurator Generalny, który zarzucił: „rażące i mające istotny wpływ na treść wyroku naruszenie przepisów prawa karnego procesowego, a mianowicie art. 500 § 1 i 3 k.p.k., polegające na wydaniu wobec P. M., w dniu 1 czerwca 2021 r., wyroku w postępowaniu nakazowym –

mimo, iż okoliczności popełnienia opisanych w akcie oskarżenia czynów z art. 209 § 1a k.k. i wina oskarżonego, w świetle całokształtu zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego, budziły wątpliwości w odniesieniu do czasu popełnienia przez oskarżonego czynów zabronionych oraz opisu tych czynów i przyjętej kwalifikacji prawnej, co w efekcie, z rażącym naruszeniem również art. 504 § 1 pkt 4 k.p.k., doprowadziło do skazania P. M. za ciąg przestępstw z art. 209 § 1a k.k., popełnionych w okresach: od 6 maja 2015 r. do 21 grudnia 2018 r. oraz od 21 kwietnia 2019 r. do 21 października 2020 r., podczas gdy za te same występki na szkodę tej samej małoletniej pokrzywdzonej, oskarżony został już prawomocnie skazany wyrokami Sądu Rejonowego w W. , a mianowicie: wyrokiem z dnia 25 lipca 2019 r. w sprawie o sygn. akt II K [...], za występki niealimentacji popełniony w okresie od 1 listopada 2016 r. do 20 marca 2018 r. oraz wyrokiem z dnia 6 kwietnia 2021 r. w sprawie o sygn. akt II K [...], za ciąg przestępstw niealimentacji popełnionych w okresach: od 20 kwietnia 2018 r. do 20 grudnia 2018 r. oraz od 20 maja 2019 r. do 20 stycznia 2020 r., a nadto z uwagi na fakt, iż oskarżony w okresie od 15 maja 2014 r. do 15 listopada 2014 r. odbył w całości karę 6 (sześciu) miesięcy pozbawienia wolności, za przestępstwo podobne z art. 209 § 1 k.k., orzeczoną wyrokiem Sądu Rejonowego w R. z dnia 8 lutego 2012 r. w sprawie o sygn. akt IX K [...], przynajmniej pierwszy z przypisanych oskarżonemu występków z art. 209 § 1a k.k. winien zostać zakwalifikowany jako popełniony w warunkach recydywy specjalnej podstawowej w rozumieniu dyspozycji art. 64 § 1 k.k.”

W oparciu o tak sformułowany zarzut skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku nakazowego i przekazanie sprawy Sądowi Rejonowemu w R. do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Kasacja jest zasadna w stopniu oczywistym, należało więc rozpoznać ją na posiedzeniu w trybie art. 535 §5 k.p.k. i uwzględnić w całości.

Sąd Najwyższy wielokrotnie wskazywał, że dopuszczalność orzekania w trybie nakazowym, określonym w art. 500 § 1 i 3 k.p.k. zachodzi jedynie wówczas, gdy na podstawie zebranych dowodów okoliczności czynu i wina oskarżonego nie budzą wątpliwości, co pozwala uznać, że przeprowadzenie rozprawy nie jest konieczne. Oznacza to, że dla wydania wyroku nakazowego wymagane jest

osiągnięcie przez sąd, w oparciu o zebrane w dochodzeniu dowody, dostatecznego stopnia pewności w zakresie okoliczności popełnienia czynu przestępnego i winy oskarżonego. Wymóg ten jest spełniony zwłaszcza wówczas, gdy sprawca przyznał się do popełnienia zarzucanego mu czynu, a przyznanie się nie nasuwa zastrzeżeń lub gdy istnieją oczywiste dowody na popełnienie przez określonego oskarżonego zarzucanego mu czynu (por. np. wyrok Sadu Najwyższego z dnia 7 marca 2012 r., II KK 30/12, Prok. i Pr. 2012, Nr 6, poz. 9).

W sprawie niniejszej Sąd powinien powziąć wątpliwości co do poprawności postawionego zarzutu w skardze głównej. Jak bowiem ustalono, Sąd Rejonowy w W. wyrokiem z dnia 25 lipca 2019 r., sygn. akt II K [...], uznał P. M. za winnego tego, że w okresie od 1 listopada 2016 r. do 20 marca 2018 r. w R., uchylał się od wykonywania obowiązku alimentacyjnego określonego co do wysokości wyrokiem Sądu Rejonowego w R. z dnia 26 maja 2014 r. o sygn. akt IV RC [...], na mocy którego zobowiązany został do uiszczania miesięcznie tytułem alimentów na rzecz małoletniej córki I. J.(obecnie H.) kwoty 500 złotych, czym naraził pokrzywdzoną na niemożność zaspokojenia podstawowych potrzeb życiowych, a łączna wysokość powstałych wskutek tego zaległości stanowi równowartość co najmniej 3 świadczeń okresowych, przy czym czynu tego dopuścił się przed upływem 5 lat od odbycia kary 6 miesięcy pozbawienia wolności orzeczonej wyrokiem Sądu Rejonowego w R. z dnia 8 lutego 2012 r. o sygn. akt IX K [...] za przestępstwo podobne z art. 209 § 1 k.k., którą to karę odbył w całości w okresie od dnia 15 maja 2014 r. do 15 listopada 2014 r., tj. czynu z art. 209 § 1a k.k. w zw. z art. 64 § 1 k.k., za co na mocy art. 209 § 1a k.k. wymierzył mu karę 10 miesięcy pozbawienia wolności. Sąd wydał również rozstrzygnięcie w przedmiocie kosztów sądowych i zwolnił oskarżonego z obowiązku ich ponoszenia (k. 133 - akta o sygn. III K [...]). Wskazany wyrok uprawomocnił się w dniu 2 sierpnia 2019 r.

Nadto, Sąd Rejonowy w W. wyrokiem z dnia 6 kwietnia 2021 r., sygn. akt II K [...], uznał P. M. za winnego tego, że działając w krótkich odstępach czasu, z wykorzystaniem takiej samej sposobności, w warunkach ciągu przestępstw dopuścił się zarzucanego mu czynu, polegającego na tym, że w okresie od 20 kwietnia 2018 r. do 20 grudnia 2018 r. w R. uchylał się od wykonywania obowiązku alimentacyjnego, określonego co do wysokości prawomocnym wyrokiem Sądu

Rejonowego w R. z dnia 26 maja 2014 r. w sprawie o sygn. akt IV RC [...], na mocy którego zobowiązany został do uiszczenia miesięcznie tytułem alimentów na rzecz małoletniej córki I. J. (obecnie H.) kwoty 500 złotych, czym naraził ją na niemożność zaspokojenia podstawowych potrzeb życiowych, a łączna wysokość powstałych wskutek tego zaległości stanowi równowartość co najmniej 3 świadczeń okresowych - przy przyjęciu, że dopuścił się go w ciągu 5 lat od odbycia co najmniej 6 miesięcy z kary 6 miesięcy pozbawienia wolności orzeczonej wyrokiem Sądu Rejonowego w R. z dnia 8 lutego 2012 r., sygn. akt IX K [...], za umyślne przestępstwo podobne z art. 209 § 1a k.k., którą to karę odbył w okresie od 15 maja 2014 r. do 15 listopada 2014 r., tj. czynu wyczerpującego znamiona przestępstwa z art. 209 § 1a k.k. w zw. z art. 64 § 1 k.k., a także dopuścił się czynu polegającego na tym, że w okresie od 20 maja 2019 r. do 20 stycznia 2020 r. w R. uchylał się od wykonywania obowiązku alimentacyjnego określonego co do wysokości prawomocnym wyrokiem Sądu Rejonowego w R. z dnia 26 maja 2014 r. w sprawie o sygn. akt IV RC [...], na mocy którego zobowiązany został do uiszczenia miesięcznie tytułem alimentów na rzecz małoletniej córki I. J. (obecnie H.) kwoty 500 złotych, czym naraził ją na niemożność zaspokojenia podstawowych potrzeb życiowych, a łączna wysokość powstałych wskutek tego zaległości stanowi równowartość co najmniej 3 świadczeń okresowych, tj. czynu wyczerpującego znamiona przestępstwa z art. 209 § 1a k.k. i za te czyny, na mocy art. 209 § 1a k.k. przy zastosowaniu art. 91 § 1 k.k. wymierzył mu jedną karę 1 roku pozbawienia wolności. Sąd wydał również rozstrzygnięcie w przedmiocie kosztów sądowych i zwolnił oskarżonego z obowiązku ich ponoszenia (k. 243 - akta o sygn. II K [...]). Wskazany wyrok uprawomocnił się w dniu 14 kwietnia 2021 r. bez postępowania odwoławczego.

Z zestawienia okresów występów niealimentacji, przypisanych oskarżonemu na mocy orzeczenia Sądu Rejonowego w R. o sygn. akt III K [...] (od 6 maja 2015 r. do 21 grudnia 2018 r. oraz od 21 kwietnia 2019 r. do 21 października 2020 r.) oraz wyroków Sądu Rejonowego w W. o sygn. akt: II K [...] (od 1 listopada 2016 r. do 20 marca 2018 r.) oraz II K [...] (od 20 kwietnia 2018 r. do 20 grudnia 2018 r. oraz od 20 maja 2019 r. do 20 stycznia 2020 r.) wynika wprost, że zaskarżony kasacją wyrok nakazowy ustalił czas popełnienia przez

oskarżonego występku z art. 209 § 1a k.k. tak, że w całości pokrywał się on z uprzednimi prawomocnymi skazaniami, a nadto wykraczał poza te okresy (od 6 maja 2015 r. do 31 października 2015 r., od 20 marca 2018 r. do 20 kwietnia 2018 r., od 21 kwietnia 2019 r. do 20 maja 2019 r. oraz od 21 stycznia 2020 r. do 21 października 2020 r.).

Bezsprzecznie zatem Sąd Rejonowy w R., wyrokując w sprawie o sygn. akt III K [...], dopuścił się rażącej obrazy art. 504 § 1 pkt 4 k.p.k., który to przepis nakazuje precyzyjne - jak to tylko możliwe w realiach danej sprawy - określenie czasu popełnienia przestępstwa. W opisie czynu przypisanego na mocy wyroku nakazowego, analogicznie jak w wyroku wydawanym po przeprowadzeniu rozprawy głównej (art. 413 § 2 pkt 1 k.p.k.), należy zawrzeć nie tylko określenie sposobu popełnienia przestępstwa, jego ewentualne skutki, rodzaj atakowanego dobra chronionego prawem, ale także czas i miejsce jego popełnienia. Precyzyjne ustalenie czasu popełnienia przestępstwa ma istotne znaczenie dla pociągnięcia sprawcy do odpowiedzialności (por. *wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 19 marca 2019 r., sygn. akt IV KK 58/19, LEX nr 2636221; z dnia 20 kwietnia 2017 r., sygn. akt V KK 39/17, LEX nr 2278335*).

Jak słusznie dostrzega skarżący opisana sytuacja procesowa nie skutkowałą jednocześnie bezwzględną przyczyną odwoławczą w postaci *rei iudicatae*. W orzecznictwie istnieje bowiem ugruntowany pogląd, zgodnie z którym przeszkoda procesowa z art. 17 § 1 pkt 7 k.p.k. zachodzi wyłącznie w sytuacji, gdy okresy obu przypisanych oskarżonemu czynów pokrywają się ze sobą i są identyczne, względnie gdy okres określony w sprawie następnej został w całości objęty skazaniem w sprawie rozpoznawanej poprzednio, prawomocnie już zakończonej (por. *wyroki Sądu Najwyższego z dnia: 23 lutego 2021 r., sygn. akt IV KK 186/20, LEX nr 3174817; z dnia 9 sierpnia 2017 r., sygn. akt II KK 222/17, LEX nr 2337346; z dnia 17 listopada 2004 r., sygn. akt V KK 272/04, LEX nr 163223*). Jednocześnie Sąd Najwyższy uznał, iż w wypadku przestępstw wielokrotnych, do których należy występek z art. 209 § 1 k.k., nie ma stanu rzeczy osądzonej, jeśli uprzednie prawomocne skazanie dotyczy tylko fragmentu zarzuconego później czynu. Uchylenie się od obowiązku alimentacyjnego w okresie nieobjętym prawomocnym skazaniem jest już nowym czynem przestępnym, pociągającym dalszą

odpowiedzialność karną, przy czym granice czasowe kolejnego przestępstwa powinny być dokładnie określone, z uwzględnieniem treści poprzedniego wyroku skazującego (*zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 6 maja 2002 r., sygn. akt V KK 10/02, LEX nr 53910*).

W analizowanej sprawie, sygn. akt III K [...], ponieważ przypisane oskarżonemu występki uchylania się od alimentacji wykraczają poza okresy objęte uprzednimi prawomocnymi skazaniami w sprawach Sądu Rejonowego w W. o sygn. akt II K [...] oraz II K [...], uznać należy, że Sąd Rejonowy w R. dopuścił się rażącego naruszenia art. 504 § 1 pkt 4 k.p.k., które w istotny sposób wpłynęło na treść orzeczenia. W konsekwencji tego uchybienia doszło bowiem do dwukrotnego skazania P. M. za te same fragmenty czynów zabronionych (od 1 listopada 2016 r. do 20 marca 2018 r., od 20 kwietnia 2018 r. do 20 grudnia 2018 r. oraz od 20 maja 2019 r. do 20 stycznia 2020 r.), polegających na niealimentacji na rzecz tej samej małoletniej pokrzywdzonej. W zakresie natomiast „pozostałych do osądzenia czasokresów, nieobjętych uprzednimi prawomocnymi skazaniami (od 6 maja 2015 r. do 31 października 2015 r., od 20 marca 2018 r. do 20 kwietnia 2018 r., od 21 kwietnia 2019 r. do 20 maja 2019 r. oraz od 21 stycznia 2020 r. do 21 października 2020 r.), w kontekście nałożonego na oskarżonego obowiązku alimentacyjnego, realizowanego cyklicznie co miesiąc, Sąd *meriti* winien był nadto ocenić możliwość uznania spełnienia znamion czynu zabronionego z art. 209 § 1a k.k. w odniesieniu do miesięcznych przerw dzielących poszczególne skazania (od 20 marca 2018 r. do 20 kwietnia 2018 r. oraz od 21 kwietnia 2019 r. do 20 maja 2019 r.).

Okoliczności sprawy, dowodzące tego, że doszło do powtórnego skazania za te same fragmenty czynów zabronionych z art. 209 § 1a k.k. wskazywałyby na konieczność wydania orzeczenia uwalniającego w tym zakresie P. M. od odpowiedzialności karnej, co winno przemawiać za określeniem kierunku kasacji na korzyść wymienionego. Jednakże z uwagi na fakt, iż przeszkodą do procedowania w trybie nakazowym były również okoliczności sprawy budzące wątpliwości w odniesieniu do opisu i kwalifikacji przynajmniej pierwszego z zarzucanych i przypisanych P. M. występków, w sprawie rysuje się możliwość oceny zachowania oskarżonego również na płaszczyźnie art. 64 § 1 k.k. i ta okoliczność uzasadnia określenie kierunku niniejszej kasacji na niekorzyść wymienionego.

Należy przypomnieć, że w związku ze skazaniem na karę 6 miesięcy pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem na okres próby wynoszący 2 lata, za umyślne przestępstwo podobne z art. 209 § 1 k.k., wyrokiem Sądu Rejonowego w R. z dnia 8 lutego 2012 r. w sprawie o sygn. akt IX K [...], oskarżony finalnie odbył tę karę w systemie dozoru elektronicznego (k. 78 - akta o sygn. III K [...]). Taki sposób wykonania kary spełnia warunek „odbycia kary pozbawienia wolności” w rozumieniu art. 64 § 1 k.k. (zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 23 maja 2014 r., sygn. akt III KK 16/14, LEX nr 1469141).

Okoliczność ta została prawidłowo oceniona przez Sąd Rejonowy w W., który w ramach postępowania o sygn. akt II K [...] uznał, iż występku niealimentacji w okresie od 1 listopada 2016 r. do 20 marca 2018 r. oskarżony dopuścił się w warunkach powrotu do przestępstwa w rozumieniu dyspozycji art. 64 § 1 k.k. (k. 85 - akta o sygn. II K [...]), co znalazło wyraz w opisie i kwalifikacji przypisanego oskarżonemu występkowi (k. 113 - akta o sygn. II K [...]).

Również Sąd *meriti* orzekający w sprawie o sygn. akt III K [...] winien był dokonać karnoprawnej oceny pierwszego z przypisanych P. M. występków na płaszczyźnie art. 64 § 1 k.k. W związku bowiem z zakończeniem w dniu 15 listopada

1. r. odbywania kary 6 miesięcy pozbawienia wolności, popełnienie przed dniem 15 listopada 2019 r. kolejnego, podobnego występkowi niealimentacji stanowiło powrót do przestępstwa i spełniało warunki do uznania recydywy szczególnej podstawowej.

Powyższe uchybienie niewątpliwie miało istotny wpływ na treść wydanego orzeczenia, albowiem z nieuprawnioną korzyścią dla oskarżonego została ukształtowana jego sytuacja prawna w znaczeniu dyrektyw wymiaru kary.

W tym kontekście należy również podnieść, iż przepis art. 64 § 1 k.k. winien mieć zastosowanie także do czasokresów przypisanych oskarżonemu czynów, odmiennie ukształtowanych w ramach ponownego rozpoznania sprawy. Przy uwzględnieniu bowiem, że do osądzenia pozostaną Sądowi *meriti* okresy: od 6 maja

2. r. do 31 października 2015 r., od 20 marca 2018 r. do 20 kwietnia 2018 r., od 21 kwietnia 2019 r. do 20 maja 2019 r. oraz od 21 stycznia 2020 r. do 21

października 2020 r., rozważenia na płaszczyźnie prawa materialnego, tj. przepisu art. 64 § 1 k.k. wymagać będą czyny popełnione przez oskarżonego przed dniem 15 listopada 2019 r.

Wobec powyższego, brak poprawnej weryfikacji informacji wynikających z materiałów postępowania przygotowawczego doprowadził do wydania objętego kasacją rozstrzygnięcia. Oznacza to, że w istocie rażąco naruszono przepis art. 500 § 3 k.p.k. i naruszenie to miało istotny wpływ na treść wydanego orzeczenia.

Z tych też względów orzeczono jak w wyroku.

[as]